

Lelkipásztor és pszichológus

Gyökössy Endre rövid életrajzi portréja

Gyökössy Endre hívó református családba született Rákospalota Istvántelek nevű, Újpesttel határos részén, 1913. február 17-én. Az elemi iskolát Újpesten, a Viola utcában végezte – abban az épületben, ahol ma a Károli Gáspár Református Egyetem Jogi Kara található –, majd a Könyves Kálmán Reálgimnáziumban tanult, és 1931-ben érettségizett. A teológiát 1936-ban végezte el Budapesten, s ezzel párhuzamosan a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán pszichológiából abszolutóriumot szerzett. 1938-ban Nagykovácsiban tanítói oklevelet kapott. 1937-től segédlelkészként tevékenykedett a rákospalota-óvárosi gyülekezetben Benkő István esperes mellett, majd 1938 és 1939 között a szomszédos rákospalota-újvárosi egyházközségben. Már ekkoriban többször prédikált a formálódó második újpesti közösségben is. 1939-ben szentelték lelkésszé, és ekkor a Kálvin tere került Ravasz László mellé. Az 1940–1941-es tanévben a Bázeli Egyetemen ösztöndíjasként teológiát és pszichológiát hallgatott, ahol többek között Karl Barth, Emil Brunner és Theodor Bovet voltak tanárai. Vasárnaponként Walter Lüthi genfi prédikátor igehirdetéseit hallgatta.

Itt ismerkedett meg és házasodott össze Ruck Reinhilddel, a Bázeli Egyetem jogászprofesszorának lányával. Házasságukból az évek során öt gyermek született. Az ösztöndíjas időszak végén hazatérve Rákospalotán vallásoktató lelkészként dolgozott. Innen Ravasz László javaslatára választották meg az újonnan létrejövő újpest-újvárosi református egyházközség alapító lelkipász-

torává 1942-ben. Békességteremtőnek érkezett, mert a közösség nem tudott dönteni jelöltjei között, és bár nem könnyen, de valóban békességet és lendületet vitt a gyülekezetbe. Budapest ostroma alatt kiterjedt karitatív tevékenységet folytatott a gyülekezet élén. Felesége révén gyülekezte a nehéz háborús években és az azokat követő időkben is sok segítséget kapott. A világháború utáni inflációban a templomépítésre gyűjtött pénz alig öt kiló zsírra volt elég, de csodaszámba menő fordulattal, egy ajándékba kapott épületből 1947-re, az ő irányításával templomot szentelhetett a gyülekezet.¹

1946-ban Debrecenben a pszichopedagógia doktorává avatták summa cum laude minősítéssel, témavezetői Karácsony Sándor és Hankiss János voltak.² 1950-ben a Budapesti Református Teológiai Akadémián teológiai segédtudományokból (pedagógia-pszichológia és valláspszichológia) magántanári oklevelet szerzett.³ Csupán 1952-ig taníthatott, mert a Rákosi-rezsim a szüleit kitelepítette, őt pedig osztályidegennek nyilvánította, részben felesége svájci állampolgársága miatt. Így hivatalos tudományos pályafutása megtorpant, de lelkészként tovább szolgálhatott. 1956. november 4-én útjára indította a *Reformáció* című lapot, melynek főszerkesztője lett, de a forradalom teljes leverése után több szám nem jelenhetett meg.⁴ Abban, hogy ezek után nem internálták, közrejátszott betegsége. Mivel a teológián nem taníthatott, Újváros és Dessewffy utcai otthona lett pasztorálpszichológiai tanácsadó „központ”.⁵ Később megjelent írásai is sokakat

1 Dévai Józsa Gábor: Református Egyházközség – Újpest-Újváros. In Sipos Balázs (szerk.): *Az újpesti egyházak és felekezeteik története 1830–1995*. Budapest, 1996, 43–50. Zsengeller József: Reformátusok Újpesten. In Estók János (szerk.): *Újpest 1907–2007*. Budapest, 2007, 159–168. ■ 2 A vallásos nevelés lehetőségei és határai. (Doktori disszertáció.) Debrecen, 1946. ■ 3 Gyermekünkkel az Urban – Kézikönyv szülőknek, gyermekmissziói munkásoknak az iskolán kívüli evangéliumi neveléshez. Budapest, 1949. ■ 4 Hogyan lettem a Reformáció felelős szerkesztője és kiadója, 1993. Újranyomva in Gyökössy Endre: *Is-ten öreg bojtárának vallomásai*. Budapest, 2011, Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 179–184. ■ 5 Tegez Lajos: Bandi bácsi – az „evangelizátor”. In In memoriam Gyökössy Endre. *Református Egház*, 1998, 17–20.

vonzottak Újpestre.⁶ 1982-től nem hivatalosan „lelkigondozói szemináriumot” vezetett lelkészek, orvosok, pszichológusok és más érdeklődők számára. 1987-ben, a politikai rendszer enyhülésével kutatóprofesszornak nevezték ki a Budapesti Református Teológiai Akadémiára, és hivatalosan is rábízta a lelkészek pasztorálpszichológiai továbbképzését, melyet a Klauzál téri egyházközösségekben végzett. A hetvenes években megjelent könyvei (a *Magunkról magunknak*, *Az Együtt a szeretetben* és *Ketten – hármásban* című írása a *Nem jó az embernek egyedül* című kötetben) a teológusképzésben tananyagok lettek, s a teológusok felvételi alkalmassági vizsgáin is részt vett.

Gyökössy Endre 1952 októberében egyhetes úrvacsorai előkészítő sorozatot tartott,⁷ mely az évek során hagyománnyá vált, és az egész Budapestről, sőt gyakran távolabbról is érkezők mindig zsúfolásig megtöltötték a templomot. Számosan vagyunk olyanok, akiknek megtérése vagy hitbéli megerősödése ezekhez a hetekhez kötődött. Személyes hangvétele, nem konvencionális megfogalmazásai, az életkrízisekből vett élő példái megragadták a hallgatóságot. Az, hogy imádságaiban „Kedves Atyánknak” szólította Istent, az imaközösség ideje alatt elhalványuló, amúgy sem erős világítás, és a minden együttlét végén visszatérő, „Velem vándorol utamon Jézus” kezdetű evangéliumi ének üzenete és hangulata felerősítette a közvetlen szavain keresztül megszólaló örömmézenetet.

1980-ig, nyugdíjba vonulásáig töltötte be az újpest-újvárosi egyházközösség lelkipásztori tisztét, de az októberi evangelizációk ezután is folytatódtak. Országos ismertségre tett szert. Rengeteg embernek nyújtott lelki segítséget, és idővel a sokak által szeretett és tisztelt Bandi bácsivá vált. Hitvallásának megfelelően – miszerint nyugdíjas lelkész nincsen – élete végéig gyülekezetének szellemi vezetője maradt.

Tagja volt a Magyar Pszichiátriai Társaságnak, az MRE Doktorok Kollégiumának. A Danubius

Rádióban telefonos lelki segélyszolgálatot végzett. A rendszerváltozást követően keresett előadó lett, és számos interjú készült vele szakmai és közéleti folyóiratokban, újságokban.

Munkássága elismerésül 1990-ben a Budapesti Református Teológiai Akadémia díszdoktorává avatták, majd ugyanabban az évben Ad honorem Újpest 1840–1990 kitüntetésben és az Újpest díszpolgára címben részesült. Megkapta a Pro Urbe Budapest díjat, s később átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét. 1997. november 20-án tért vissza Teremtőjéhez.

*

Bandi bácsi keresztyén volt, *homo christianus*, ahogyan ezt a kifejezést maga is előszeretettel használta. Szeretettel teli és empatikus. Elfogadó és befogadó. Így nem meglepő, bár elgondolkodtató, hogy írásainak java részét nem a református Kálvin Kiadó, hanem a Szent Gellért Kiadó jelenteti meg. Tudjuk be ezt is ökumenikus nyitottságának.

„*Szenvedjétek el egymást szeretetben!* Ez az én alapigém – mondta – Lényem és szolgálatom alapdallama ez az ige.”⁸ Nemesak mondta, hanem élte is, amint azt több helyen is említi: „Csak az érti meg a másik szenvedőt, aki már maga is égett a szenvedés tüzeiben...” „Amikor gyötrődünk, álljunk egy még jobban gyötrődő mellé – mert nemesak rajta segítünk, hanem magunkon is.” Ő maga is átélt számos megpróbáltatást, elvesztett két gyermeket, kikezdtek gyülekezeti lelkészségében, veszett oda gyülekezetének teljes templomépítési pénze, tiltották el tanítástól, evangelizálástól. „És mégis!” – ahogyan az íróasztalán álló fába vésett kedvenc szavai hirdették. Töretlen hittel és optimizmussal, mégis kifinomult lényeglátással tekintett az Isten teremtette és emberrel benépesült világra. Jól példázzák ezt egyik utolsó írásgyűjteményének gondolatai:

6 Ekkoriban írt műveit a Református Zsinati Sajtóosztály jelentette meg: *Ketten – hármásban*. In *Nem jó az embernek egyedül*. Budapest, 1972; *Magunkról magunknak*. (Ön- és emberismereti kézikönyv.) Budapest, 1976; *Együtt a szeretetben* (Család és kisgyermek-lélektan). Budapest, 1978. További bibliográfiájához lásd Bolyki János: Gyökössy Endre, a pasztorálpszichológia megalapozója és kiteljesítője. In Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten*. Budapest, 2006, 659–666. különösen az 1., 10. és 14. jegyzetek. ■ 7 Ebben az időben az Állami Egyházügyi Hivatal nem nézte jó szemmel az „evangelizáció” elnevezést. Lásd Bolyki János: Gyökössy Endre, a pasztorálpszichológia megalapozója..., i. m. 662. (Lásd a 6. lábjeget.) ■ 8 Gyökössy Endre: *Isten öreg bojtárának vallomásai*, i. m. (Lásd a 4. lábjeget.)

„Igazából mi az *alaprobléma*? Mi az az általános mételey, amely megrontott mindent? A *Kinek van igaza*? verseny! Ötven évem alatt ez volt a leggyakoribb kérdés, akár férj, feleség, nagypapa, nagymama vagy gyerek az illető: mindenki az igazát nézi.

Ebből vannak a háborúk, a kis, családi méretű és az országhatárokon dülő nagy háborúk. Meg kell tanítani mindenkit, hogy egy mosolynyi *szeretet* meg tud szüntetni világméretű háborút is, amely az »igazságért« tört ki. De két ember közt is békét teremthet a megbocsátó szeretet.

Amikor ezen gondolkodom, eszembe jut egy kérdés: *lesz itt még magyarság két-, három-, négy-száz év múlva?* Ilyen családi meg országos »igaz-

ságháborúzás« közt fenn tud maradni az én népem? Ezt csak Isten tudja. És ezt nem csak úgy mondom – mert *biztos*, hogy tudja az Isten! És *csak Ő*...

Hiszen, ha nem érdemeljük meg, hogy éljünk, és itt éljünk... Mert élet békében és szeretetben van. A folytonos csatározásokban nem egy nép megszűnt gyerekeket szülni – és eltűnt...

Nem képelem el ezt, de kísért a gondolat.⁹

Gyökössy Endre élete példa és magvetés. Istennek legyen hála, aki így megáldotta szolgálát!

Zsengellér József
református lelkész, egyetemi tanár, dékán
Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Kar

VELEM VÁNDOROL UTAMON JÉZUS

Velem vándorol utamon Jézus,
Gond és félelem el nem ér.
Elvisz, elsegít engem a célhoz,
Ő a győzelmes, hű vezér.
Ő a győzelmes, hű vezér.

Velem vándorol utamon Jézus,
Ott az oltalom hű szívén.
Ha a szép napot fellegek rejtik,
Ő az éltető tiszta fény.
Ő az éltető tiszta fény.

Velem vándorol utamon Jézus,
Túl a sír sötét éjjelén.
Fenn a mennyei, angyali karban
Nevét végtelen áldom én.
Nevét végtelen áldom én.

Velem vándorol utamon Jézus,
Ez a vigaszom, baj, ha jó.
Bármi' súlyosak rajtam a terhek,
Segít hordani, ott van Ő.
Segít hordani, ott van Ő.

Velem vándorol utamon Jézus,
Bár az út néha oly sötét.
Soha nincs okom félni a bajtól,
Amíg irtalmas karja véd.

9 Uo. 75–76.